

Den Haag

Jaarverslag 2017

Haags Gemeentearchief

Gemeentearchief Leidschendam-Voorburg | Nederlands Muziek Instituut

Publieksversie

Foto voorkant: Zicht op de ingang van het Haags Gemeentearchief in het Atrium van het stadhuis (Spui 70), gemaakt door Nicolette Faber-Wittenberg, 2017

Inhoud

Inleiding	4	Collecties	11
Historisch onderzoek en advisering	5	Archieven Haags Gemeentearchief	11
Regeling Joods Moreel Rechtsherstel	5	<i>Advisering openbaarheid archieven van het Haags Gemeentearchief</i>	11
Onderduikers in Rosenberg	5	<i>Acquisitie</i>	11
Stolpersteine	5	<i>Aanvullingen op archieven</i>	11
Straatnamen	5	<i>Nieuwe toegangen op archieven.nl</i>	11
Dienstverlening	6	Archieven Nederlands Muziek Instituut (NMI)	11
Studiezaal	6	Archieven van het gemeentearchief	
Websites	6	Leidschendam-Voorburg	12
Digitaliseren op verzoek (DOV)	6	Bruiklenen	12
Open archieven	7	Bibliotheek Haags Gemeentearchief	13
Netwerk Oorlogsbronnen	7	Bibliotheek Leidschendam-Voorburg	13
Publiek	8	Bibliotheek Nederlands Muziek Instituut	13
Cultuurmenu en Cultuurschakel	8	Beeld & Geluid	14
Historische Informatiepunten (HIP's)	8	<i>Affiches</i>	14
Dag van de Haagse Geschiedenis	8	<i>Overige verzamelingen</i>	14
UIT Festival Den Haag	8	<i>Foto's</i>	15
Tentoonstellingen	9	<i>Fotoalbums</i>	16
<i>De Affiche Galerij</i>	9	<i>Muziek</i>	16
<i>In de lichtpanelen in het Atrium</i>	9	<i>Film en video</i>	16
<i>In het A-deel van het Atrium</i>	9	<i>Prenten en tekeningen en plattegronden</i>	16
<i>In de ruimte boven de kavelwinkel in het Atrium</i>	10	<i>www.haagsebeeldbank.nl</i>	16
Lezingen	10	Overzicht Collecties	18
Cursussen	10	Toezicht en kaderstelling	19
Rondleidingen	10	Behoud	19
Haagse verhalen	10	Nawoord	20
Publicaties	10		
<i>Terugblik</i>	10		
<i>De Posthoorn</i>	10		

Inleiding

Als Haags Gemeentearchief (HGA) beheren we 16,5 km historische archieven en collecties en stellen die beschikbaar aan iedereen die daarin geïnteresseerd is. Dat doen we in de studiezaal, maar ook digitaal, in tentoonstellingen, lezingen, publicaties en bij HIP-activiteiten

Het overgrote deel van die 16,5 km betreft overheidsinformatie, maar we beheren ook particuliere archieven en collecties die belangrijk zijn voor het documenteren van de geschiedenis van de stad Den Haag. Daarnaast beheren we het archief van de gemeente Leidschendam-Voorburg, en het archief en de bibliotheekcollectie van het Nederlands Muziek Instituut. Het materiaal, dat in de depots van het HGA ligt, bewaren we 'voor de eeuwigheid'. Maar het HGA is ook betrokken bij gemeentelijke archieven die niet blijvend bewaard worden. Daarin vervullen we een inspectie- en kaderstellende rol, en dat doen we ook voor de gemeente Leidschendam-Voorburg, de Veiligheidsregio Haaglanden en de Omgevingsdienst Haaglanden.

Als we kijken naar extra accenten in de HGA-activiteiten in 2017, dan stonden die vooral in het teken van de voorbereidingen voor invoering van de nieuwe privacywetgeving, de AVG (Algemene verordening gegevensbescherming) en de regeling Joods Moreel Rechtsherstel.

Daarnaast is dit jaar een start gemaakt met het onder de loep nemen van onze dienstverlening, zowel analoog (studiezaal) als digitaal (websites). Waar staan we, waar willen we naar toe en hoe denken we dat beter te kunnen bereiken? En hoe doen

we dat in een samenleving waarin 'digitaal' de regel is, en niet meer de uitzondering? Bij het zoeken naar antwoorden op deze vragen zijn alle HGA-medewerkers betrokken. Dat geldt ook voor het streven naar meer zichtbaarheid van het HGA in de stad en binnen de gemeentelijke organisatie.

Het pad dat we in 2017 zijn ingeslagen, naar betere dienstverlening en meer zichtbaarheid, met een vernieuwde blik op de (digitale) toekomst, zal ook de komende jaren ons werk beïnvloeden. Het is een proces van zoeken en vinden waarin sommige stappen en beslissingen direct zichtbaar zijn, en andere pas op termijn effect zullen sorteren. Ondertussen blijven de werkprocessen gewoon doorlopen en ondernemen we veel om onze archieven en collectie onder de aandacht te brengen van een breed publiek. Met dit jaarverslag willen we u daar een indruk van geven. Het bevat de highlights van de activiteiten waar de 54 medewerkers en bijna 30 vrijwilligers van het Haags Gemeentearchief in 2017 met betrokkenheid en enthousiasme aan hebben gewerkt.

Ellen van der Waerden
Gemeentearchivaris

Historisch onderzoek en advisering

Als er thema's in de stad opkomen die om historisch onderzoek vragen, draagt het HGA hieraan graag bij. Dit jaar betrof dat met name archiefonderzoek ten behoeve van de regeling Joods Moreel Rechtsherstel en het onderzoek naar het achterhalen van de identiteit van honderden Joodse Hagenaars, die soms als patiënt maar vaker als onderduiker tijdens de Tweede Wereldoorlog bij de toenmalige psychiatrische instellingen Rosenberg (tegenwoordig Parnassia) verbleven. Daarnaast was het HGA nauw betrokken bij de oprichting van het nieuwe herdenkingsmonument op het Rabbijn Maarsenplein. Informatie werd verstrekt voor het monument zelf, de website en de rondwandeling-app. In 2017 adviseerde het HGA ook, zoals gebruikelijk, het college van B&W over de naamgeving van (nieuwe) straten, pleinen, fietspaden, wateren en bruggen. En het HGA verrichtte onderzoek voor de plaatsing van Stolpersteine in de stad.

Regeling Joods Moreel Rechtsherstel

Voor de regeling Joods Moreel Rechtsherstel, die de Joodse gemeenschap in Den Haag moet compenseren voor na de Tweede Wereldoorlog geheven achterstallige erfpacht en straatbelasting, waren de voorbereidingen intensief. Onder meer is een uitgebreid archiefonderzoek verricht, waarbij ook archiefinstellingen buiten het Haagse werden betrokken. Dit was nodig om de regeling op een goede manier in te kunnen richten en aanvragers zo goed mogelijk van dienst te zijn. De regeling gaat van 1 januari tot en met 31 december 2018 lopen.

Onderduikers in Rosenberg

Het HGA was betrokken bij het historisch onderzoek naar de Joodse patiënten en onderduikers die in de oorlogsjaren verbleven in de Haagse psychiatrische instelling Rosenberg. Zij hoopten op die manier uit handen van de bezetter te blijven. Dat lukte echter niet; zij werden via Kamp Westerbork naar de vernietigingskampen in Midden- en Oost-Europa getransporteerd. De meesten van hen overleefden de Holocaust niet. Het verblijf van de Haagse Joden in Rosenberg is lang onbekend gebleven; een toevallige vondst in de archieven van het HGA bracht dit aan het licht. Nader onderzoek in onze archieven hielp om de identiteit van de meer dan 250 personen die dit lot trof, te achterhalen. Op 27 december 2017 werd voor hen op het terrein van de Parnassia Groep aan de Nectarinestraat in Den Haag een monument onthuld. Hun namen worden hierin – digitaal - weergegeven en staan ook in de speciale herdenkingsuitgave De patiënten en Joodse onderduikers bij de Stichting Rosenberg (klinieken Oud-Rosenburg en Ramaer-kliniek) en bij de Stichting Bloemendaal tijdens de Tweede Wereldoorlog (Den Haag 2017).

Onthulling van het monument, 2017. Foto door Jan van der Sluis

Stolpersteine

Dit jaar werden 71 adviezen uitgebracht over de plaatsing van Stolpersteine in Den Haag. Deze kleine stenen, ook wel 'struikelstenen' genoemd, worden in de bestrating geplaatst bij het huis waar een vervolgingslachtoffer woonde, voorafgaand aan de deportatie. De stenen zijn voorzien van een messing plaatje waarop de naam, geboortedatum, datum van deportatie en plaats en datum van overlijden is gezet. De Stolpersteine zijn ontworpen door de Duitse kunstenaar Gunter Demnig (1947, Berlijn). Het HGA toetst of de historische informatie die in de aanvraag wordt genoemd, correct is.

Straatnamen

In 2017 zijn 18 nieuwe straatnamen vastgesteld. Vanuit het HGA werd onderzoek verricht ter ondersteuning van ambtelijke vragen rond deze straatnaamgeving.

Dienstverlening

Dienstverlening is een continu proces. In 2017 is een begin gemaakt om alle aspecten van goede dienstverlening te belichten en te voorzien van verbeteracties. Die zullen vooral in 2018 en daarna hun beslag krijgen. Maar een aantal acties om de zichtbaarheid van het HGA te vergroten werd al dit jaar uitgevoerd. Zo is de naam 'Gemeentearchief' weer op de rand van de foyer-raadszaal in het Atrium aangebracht. Hierdoor is onze studiezaal weer beter vindbaar voor het publiek.

De dienst 'digitaliseren op verzoek' wordt nog steeds gewaardeerd en in toenemende mate gebruikt. In het kader van de wet hergebruik overheidsinformatie werkte het HGA bovendien mee aan een aantal Linked Open Data projecten.

Studiezaal

De studiezaal mocht zich in 2017 in 4.812 bezoekers verheugen, die voor de archieven en bibliotheekcollecties van de gemeenten Den Haag en Leidschendam-Voorburg kwamen. In 2016 waren dit nog 3.500 bezoekers. Er werden ongeveer 5.000 aanvragen voor het inzien van archiefstukken en bibliotheek-publicaties verwerkt en 622 brieven/mails met vragen beantwoord.

In de studiezaal worden ook de boeken gepresenteerd en verkocht die door het Haags Gemeentearchief (HGA) zijn samengesteld en gepubliceerd.

Websites

Het HGA is digitaal vindbaar via www.denhaag.nl/gemeentearchief en op diverse andere thematische websites. Online vindbaar zijn is steeds belangrijker, en we zien dat ook de digitale bezoekersaantallen elk jaar stijgen. Het Nederlands Muziek Instituut (NMI), waarvan de collectie en archieven ook door het HGA wordt beheerd, heeft een eigen website.

Digitaliseren op verzoek (DOV)

Met 'digitaliseren op verzoek' kunnen burgers online aan het HGA vragen om archiefdocumenten te digitaliseren. Ze hoeven dan niet meer naar de studiezaal te komen, maar krijgen de scans van de door hen gevraagde stukken via email opgestuurd. De scan voegt het HGA dan ook toe aan de digitale inventaris van het gemeentearchief. Op die manier wordt het gedigitaliseerde materiaal ook beschikbaar voor andere bezoekers. DOV is een gewaardeerde dienst die het HGA levert, we krijgen ca. 1000 aanvragen per jaar. De jaarlijkse stijging van het aantal DOV-verzoeken leidde begin 2017 tot onaanvaardbaar lange wachttijden voor aanvragers. Door het inzetten van extra scanapparatuur en STiP-pers2 slaagden we er in om eind 2017 die wachttijd terug te brengen tot maximaal 2 weken.

*de websites
van het HGA
776.909 maal
bezoekt*

Top 5 van de meest bezochte websites:

1. Haagsebeeldbank.nl (224.061)
2. Haagsetijden.nl (180.553)
3. Haagsescholen.nl (96.628)
4. Denhaag/gemeentearchief.nl (88.328)
5. Haagseherinneringen.nl (80.681)

In 2017 kwamen 1.061 “Digitaliseren op Verzoek”aanvragen binnen. Hiervoor werden 292.787 scans gemaakt. Ter vergelijking: in 2013 waren dit 603 aanvragen, in 2014 al 741 aanvragen en in 2015 steeg het aantal naar 1.066. Hierna stagneerde het aantal. In 2016 kwamen er 1.058 aanvragen binnen en in 2017 dus ongeveer hetzelfde aantal. In totaal zijn er nu bijna 1,4 miljoen scans gemaakt.

*Digitaliseren
op verzoek
292.787 scans*

Open archieven

Het afgelopen jaar heeft Open Archieven zo'n 1,3 miljoen bezoekers gehad, samen goed voor 44 miljoen paginaweergaves. Een deel van de 174 miljoen historische persoonsgegevens die op Open Archieven ontsloten worden, zijn afkomstig van het HGA. Er zijn in dit kader 1.073.772 akten van HGA toegankelijk gemaakt, met daarop 2.686.340 persoonsvermeldingen.

Netwerk Oorlogsbronnen

Archieven en beeldmateriaal van het HGA over de periode 1940-1945 zijn opgenomen in het Netwerk Oorlogsbronnen (NOB). Dit netwerk is een initiatief van het NIOD. Het aanbod aan bronnen uit en over de Tweede Wereldoorlog in Nederland is groot, maar versnipperd. Ruim 430 instellingen in ons land beheren collecties over deze periode. Het NOB is het fysieke portaal tot al deze bronnen.

Publiek

Het HGA bereikt zowel het jonge als het oudere publiek op diverse manieren. We ontvangen schoolgroepen, verzorgen lezingen en organiseren van tentoonstellingen. En we zoeken ons publiek ook op buiten de muren van het stadhuis...

Cultuurmenu en Cultuurschakel

Het HGA verzorgt lessen voor groepen zes van het basisonderwijs en de eerste klassen van het middelbaar onderwijs. We laten dan zien wat een archief is en wat je erin kunt vinden. Vooral de speurtocht door het depot wordt zeer gewaardeerd. We bereiken hier jaarlijks ca. 1.600 kinderen mee.

Historische Informatiepunten (HIP's)

Dit jaar werden drie nieuwe HIP's in de wijkbibliotheken geopend, in Loosduinen, Segbroek en op Scheveningen. Daarmee zijn in Den Haag nu in totaal 9 HIP's gerealiseerd. Het HGA zorgt voor de coördinatie en programmering van de HIP's. Elke maand vinden er diverse kinderactiviteiten en activiteiten voor volwassenen plaats, verzorgd door het HGA en haar erfgoedpartners: afdeling Monumentenzorg en Welstand, Archeologie en Natuur- en Milieueducatie en het Haags Historisch Museum. Het HGA bood in de HIP's onder andere cursussen Paleografie (oud schriftlezen), hulp bij stamboomonderzoek en 'online zoeken naar je eigen geschiedenis' aan.

Dag van de Haagse Geschiedenis

De dag van de Haagse Geschiedenis vond dit jaar op 8 april 2017 plaats. Deze zonnige dertiende editie stond in het teken van het thema 'Dol op Den Haag'. Duizenden bezoekers wisten de dag op het Plein te vinden. Bezoekers konden er luisteren naar de Loony Bin, Toon Polygoon en de Shtetl Band. Op de historische markt op het Plein konden mensen informatie en kaartjes krijgen voor tal van activiteiten in de stad. Zo waren er onder meer lezingen, stadswandelingen, boottochten, bus- en tramritten en een beklimming van de Grote Kerk. Ook konden mensen hun eigen hersenspinnels schilderen op een Rorschach-tas, zelf een stadsgeveltje maken bij het Haags Kinderatelier, schommelen op luchtschommels, vliegers maken met de Stichting Tong Tong of een ritje maken op het spoor-je-wel-treintje van De Stoomtreingroep Zuiderpark. De dag mocht zich in 6.000 bezoekers verheugen.

UIT Festival Den Haag

Het Haags Uit Festival vond dit jaar van 1 - 3 september 2017 plaats. Het is de jaarlijkse kick-off van het Haagse culturele seizoen. Op zondag 3 september was het HGA met een kraam op het Lange Voorhout vertegenwoordigd. Want zondag is de dag dat het Lange Voorhout traditiegetrouw het hart van het UIT Festival vormt met de cultuurmarkt, diverse buitenpodia, straattheater en lekker eten. Vele bezoekers wisten ook onze kraam weer te vinden.

Dag
van de
Haagse
Geschiedenis

6.000 bezoekers

Affiche van de Dag van de Haagse Geschiedenis door Dennis Koot

Tentoonstellingen

Het HGA organiseert binnen en buiten de muren van het Stadhuis tentoonstellingen om de eigen collectie te laten zien, en - soms onvermoede - aspecten van de Haagse geschiedenis over het voetlicht te brengen. Dit jaar kwamen Hagenaars en bezoekers van de stad het volgende tegen:

In de Affiche Galerij:

- Affiches van het Nationale Toneel door de jaren heen.
- Studentenproject met het thema 'Hokjesgeest' i.s.m. 3sec. gallery in Breda en zeven Kunstacademies in Nederland en Vlaanderen.
- *I'll stay by your side anyway* – monografie van de affiches van ontwerper Dennis Koot.
- Onderweg – tentoonstelling van verkeersaffiches uit de collectie van het HGA.

In de lichtpanelen in het Atrium:

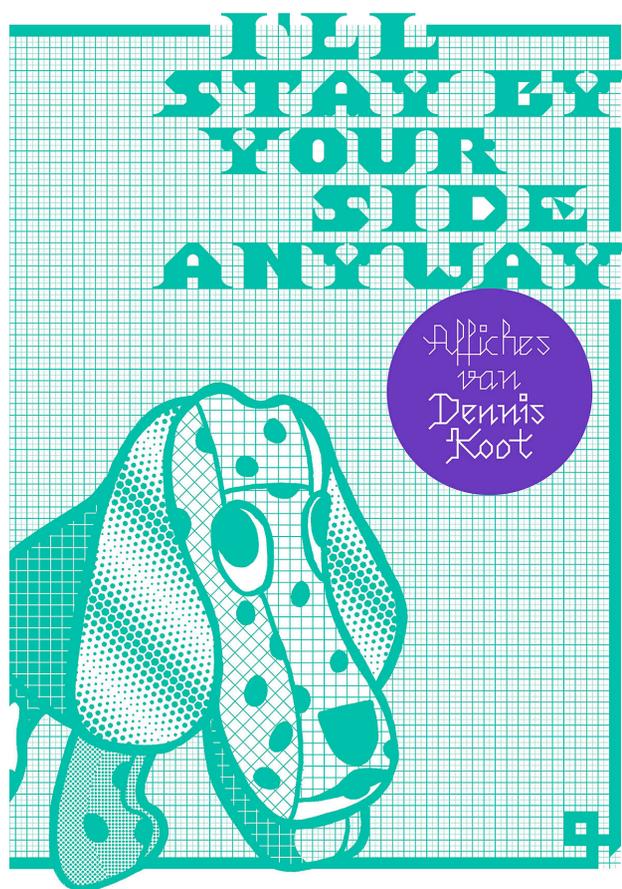
- Tentoonstelling van het Gemeentearchief Leidschendam-Voorburg (GALV): *'Leven en werken in Leidschendam-Voorburg, voor, tijdens en na de Industriële Revolutie'*.
- NMI tentoonstelling over Haagse musici uit het verleden: *'Haagse virtuozen'*.
- *'Hedendaagse Haagse armoedezorg'*. Tentoonstelling gemaakt in samenwerking met de afdeling armoedebeleid van Sociale Zaken en Werkgelegenheid.
- *'Erfgoed van de Koude Oorlog'*. Deze tentoonstelling is geheel samengesteld en gefinancierd door Monumentenzorg.
- NMI tentoonstelling over Theo Olof: *'Haagse virtuozen'*. Opening met concert en archiefoverdracht op 25 september 2017 in de Foyer Raadszaal.
- *'Sèks? Nâh en!'* tentoonstelling georganiseerd in samenwerking met het Centrum Seksuele Gezondheid.

In het A-deel van het Atrium:

- Tentoonstelling *'Den Haag op schaal'* – maquettes uit verschillende periodes van stadsvernieuwing in alle acht stadsdelen van Den Haag. Tentoonstelling gemaakt ter markering van de overdracht van het maquette-depot van Dienst Stedelijke Ontwikkeling naar HGA.

In de ruimte boven de kavelwinkel in het Atrium:

- Tentoonstelling van gesigneerde posters van de Vrijheidsweken van de afgelopen 10 jaar in de ruimte boven de Kavelwinkel in het Atrium van het Stadhuis.
- Boekpresentatie over Residentie Saffier. met een tentoonstelling

Lezingen

In 2017 werden ca. 25 lezingen door het HGA georganiseerd en deels ook door medewerkers van het HGA verzorgd. De onderwerpen varieerden van het vergissingsbombardement op het Bezuidenhout, Gasthuizen en verpleging in de Middeleeuwen, tot een lezing over 401 opera's en Indisch Den Haag. De lezingen werden door ca. 1.100 geïnteresseerden bijgewoond.

Bijzonder was het symposium 'Muziekarchieven bedreigd' dat op 27 oktober 2017 door het Nederlands Muziek Instituut werd georganiseerd. Hierbij verscheen een gelijknamige publicatie en werd door het HGA een tentoonstelling ingericht in de Openbare Bibliotheek aan het Spui.

Cursussen

Tussen januari en april 2017 werden in samenwerking met de geschiedkundige Vereniging Die Haghe diverse cursussen paleografie verzorgd, voor zowel beginners als gevorderden.

Rondleidingen

Regelmatig werden groepen door de archiefdepots van het HGA geleid, maar vonden ook thematische rondleidingen plaats buiten de muren van het stadhuis, zoals een rondleiding 'Joods Den Haag'.

Haagse verhalen

Een doorlopend project is het Oral History project Digitales. Het HGA verzorgt dit in samenwerking met de Openbare Bibliotheek. Minstens vier maal per jaar worden hiervoor zogenaamde verhalentafels gehouden; Haagse burgers vertellen aan de hand van verschillende thema's hun verhaal. Die verhalen worden gefilmd en verrijkt met beeldmateriaal en bewaard als Oral History van Den Haag.

Publicaties

Terugblik

Het HGA verzorgt al sinds 2006 voor de lokale weekkrant Den Haag Centraal de rubriek 'Terugblik'. Een foto uit de collectie van het Haags Gemeentearchief wordt voorzien van context: het verhaal óver die foto. Dat zijn vaak verhalen die een uniek stukje geschiedenis van Den Haag belichten, vanuit soms onvermoed perspectief. Uit deze bijdragen wordt tweejaarlijks een selectie gemaakt die in een publicatie wordt uitgegeven. In 2018 zal de 5e 'Terugblik' verschijnen.

De Posthoorn

Aan de Posthoorn wordt wekelijks een foto uit de collectie met een kort onderschrift aangeleverd.

Foto gemaakt op 14 oktober 1958 tijdens concert van het Residentie-orkest ter gelegenheid van het 25-jarig jubileum van de dirigent Willem van Otterloo en de concertmeesters Herman Krebbers en Theo Olof. Van Otterloo toont zijn cadeau, een gouden dirigestaf aan burgemeester Kolfschoten en aan de heren Olof en Krebbers. Foto door Stokvis

Collecties

Naast de overheidsarchieven beschikt het HGA ook over een grote collectie particuliere archieven. Hieronder volgt een overzicht van alle collectieonderdelen, de omvang ervan en het aandeel dat al digitaal beschikbaar is.

Archieven Haags Gemeentearchief

Advisering openbaarheid archieven van het Haags Gemeentearchief

In 2017 werden 28 aanvragen tot inzage van niet-openbare archieven in behandeling genomen.

Acquisitie

In 2017 werden de volgende archieven aan de HGA-collectie toegevoegd:

- Wandelkring Den Haag Rijnland (1930-1997) Bnr. 1512-01.
- Losse aanwinsten Piet Spaans (1858-1916) Bnr. 0843-01.
- Loosduinse Voetbalvereniging GDA (1922-2010) Bnr. 1515-01.
- Archief Dolle mina Den Haag (1970-1978) Bnr. 1511-01.
- Archief Unie van Vrouwelijke Vrijwilligers. (1939-2008).
- Archief gemeentearchivaris H.M. Mensonides. (1944-1977).
- Haags Groene Kruis Fonds. Jaren 1997-2009.

Aanvullingen op archieven

Naast nieuwe archieven ontvingen we dit jaar ook aanvullingen op archieven die we al eerder in de collectie hebben opgenomen. Bij het Uitgeverijarchief, dat een bruikleen is, werd een omvangrijke collectie uitgegeven werken toegevoegd (ca. 24 meter).

Daarnaast was er een aanvulling van boeken bij archief J.N. Voorhoeve, Bnr. 1118-01 (ca. 1 m).

Nieuwe toegangen op archieven.nl

- NV Boek- en Kunstdrukkerij voorheen Mouton & Co, 1893-1970. Bnr. 0557.
- VCL Hockeyclub, 1929-1991. Bnr. 0699
- Werkgroep Dooievaar, 1970-1985. Bnr. 0772
- Dr. N. C. Mulder, huisarts, 1863-1986. Bnr. 0810
- Voetbalvereniging De Ooievaars, 1911-2011. Bnr. 1314
- Familiearchief Lotsy, 1823-1966. Bnr. 1486.
- Humanistische Stichting Beschut en Groepswoon, 1992-2010. Bnr. 1506-01
- Wandelkring Den Haag-Rijnland, 1930-1997. Bnr. 1512-01
- Bethlehem Vrouwenkliniek, 1922-1987. Bnr. 1514-01
- Loosduinse Voetbalvereniging GDA, 1922-1996. Bnr. 1515

Archieven van het Nederlands Muziek Instituut (NMI)

Aan de collectie van het NMI zijn verschillende belangwekkende archieven toegevoegd, in totaal negen. Hieronder ook het archief van de Amsterdamse componist en koordirigent Israël Olman (1883-1968) en het archief van de muziektheoreticus en pedagoog Theo Willemze (geboren 1931). Via een legaat werd het archief van Ben Gerritsen (1948-2016) verkregen, een jazzmusicus die zijn composities ook geheel uitschreef. Daarnaast werd een achttal aanvullingen op al aanwezige archieven ontvangen, zoals voor die van de componisten Henk Badings, Hendrik Andriessen en Jan van Dijk. Er werden 64 inventarissen gecorrigeerd.

Archieven van het gemeentearchief Leidschendam-Voorburg

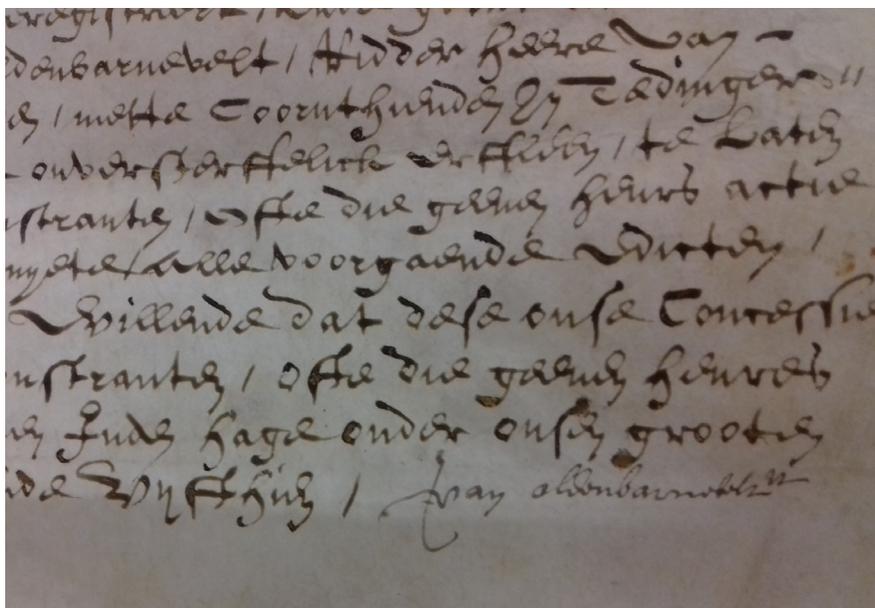
In 2017 werd aan het inventariseren en beschrijven van drie archieven van Leidschendam-Voorburg gewerkt, te weten:

- het Oud Archief Voorburg tot 1813.
- het archief van het Gemeentebestuur van Voorburg en haar rechtsvoorgangers over de periode 1814 – 1928.
- het charterarchief (222 exemplaren) van Leidschendam-Voorburg. Bijzondere ontdekking hierbij was dat één van de charters door Johan van Oldenbarnevelt bleek te zijn ondertekend.

Er werden dit jaar twee archieven geacquireerd, te weten

- Archief Kinderdagverblijf Pinkeltje te Voorburg. Jaren 1968-1985. Bnr. 6175-01.
- Roeivereniging Rijnland (1964-2010).

En er werd één charter geacquireerd.

Bijzondere ontdekking: charter door Johan van Oldenbarnevelt ondertekend

Bruiklenen

De bruikleenaanvragen van zes instellingen werden in 2017 gehonoreerd:

15 april – 5 november 2017

Tentoonstelling 'Vorsteden en achterbuurten' in het Gemeentemuseum Den Haag, 22 foto's en één plattgrond.

29 april – 3 september 2017

Tentoonstelling 'Arm en Rijk / Rijk en Arm' in het Haags Historisch Museum, tien prenten, twee foto's en een archiefstuk.

18 mei – 8 oktober 2017

Tentoonstelling 'De Oriënt verkend' in het Louis Couperus Museum, één briefkaart uit de collectie schilders brieven.

20 mei – 10 september 2017

Tentoonstelling 'Gerard Fieret' in het Fotomuseum Den Haag, één foto.

21 september 2017 – 28 januari 2018

Tentoonstelling 'Afrikaanse bedienden aan het Haagse Hof' in het Haags Historisch Museum, twee prenten.

4 november 2017 – 2 april 2018

Expositie 'Theo van Hoytema' in het Nederlands Steendrukmuseum in Valkenswaard, één affiche.

Helaas moesten er twee bruikleenverzoeken worden afgewezen omdat de aanvragers niet aan de museale eisen konden voldoen; geen goede klimaatcondities of een te lange bruikleentermijn.

Bibliotheek Haags Gemeentearchief

Een groot aantal boeken over Den Haag en Leidschendam-Voorburg zijn toegevoegd aan de bibliotheekcollectie van het HGA. Deze boeken zijn aangekocht of binnengekomen als schenking.

We ontvangen veel huis-aan huisbladen, wijk-, kerk- en verenigings-blaadjes die worden uitgegeven door Haagse organisaties en ons kosteloos worden toegezonden. Daarnaast heeft het HGA ook abonnementen op (vak)tijdschriften.

Bibliotheek Leidschendam-Voorburg

Nadat de complete bibliotheekcollectie van Leidschendam-Voorburg opnieuw is geïnventariseerd en gecatalogiseerd, biedt de huidige collectie een overzicht van ruim 1.500 (boek) titels. Veel boeken hebben betrekking op de ontstaansgeschiedenis van Veur, Stompwijk, Wilsveen, Leidschendam en Voorburg. Ook periodieke uitgaven van de Historische Vereniging Voorburg, Erfgoed Leidschendam en de Archeologische Werkgroep Leidschendam-Voorburg zijn (digitaal) ter inzage beschikbaar.

Bibliotheek Nederlands Muziek Instituut

De bibliotheek van het Nederlands Muziek Instituut (NMI) schafte dit jaar 96 boeken aan en kreeg 79 boeken geschonken. In totaal werden 645 boeken beschreven. Aan bladmuziek werden 2.296 exemplaren beschreven. Er werden 31 boeken aan andere bibliotheken uitgeleend en op de studiezaal werden 858 boeken aangevraagd. Ook werden 235 informatieverzoeken afgehandeld.

Aanwinsten Bibliotheken

Boeken Haags Gemeentearchief, schenking + acquisitie	155
--	-----

Tijdschriften Haags Gemeentearchief, abonnementen + onbetaald	304
---	-----

Boeken gemeentearchief Leidschendam-Voorburg, schenkingen	4
---	---

Handschrift uit de collectie van de bibliotheek

Beeld & Geluid

Affiches

Er zijn via veilingen en schenkingen weer veel affiches aan de collectie toegevoegd. Diverse musea hebben het Haags Gemeentearchief gevonden voor bruiklenen voor tentoonstellingen, waaronder het Nederlands Steendrukmuseum. Tevens is er in De Affiche Galerij in december 2017 een tentoonstelling gemaakt met als thema 'vervoer' met uitsluitend materiaal uit de eigen collectie.

Overige verzamelingen

In 2017 is een deel van de beschrijvingen die momenteel alleen in de studiezaal in mappen te vinden zijn, gekopieerd van Word naar het collectiebeheersysteem Mais-Flexis. Er is een begin gemaakt met het ompakken en uitgebreider beschrijven van de collectie Schildersbrieven; komend jaar zal deze collectie volledig beschreven moeten zijn om in aanmerking te komen voor een subsidie waarmee ze gedigitaliseerd kunnen worden (Metamofoze). Ook kwam er een aantal schenkingen binnen.

Affiche uit de collectie

Foto's

De collectie foto's groeide met circa 4.000 objecten. Een bijzondere aanwinst is een aangekochte glasdia (zie onderstaande foto) met het uitzicht van de toren van de Grote Kerk richting Nobelstraat en Kleine Nobelstraat, Molenstraat en Paleistuin. De opname is gemaakt door Levy & ses Fils, Paris, rond 1865, dus vóór de Koninklijke Stallen verzezen. Aan de nog vrijwel onbebouwde Laan van Meerdervoort lag de hofstede Meerdervoort.

Van zorgverzekeraar Azivo ontving het HGA het fotoarchief van Azivo en verschillende (andere) onderdelen van Coöperatie De Volharding. Deze collectie, die uiteindelijk naar schatting ruim 1.500 foto's uit de periode circa 1900-2000 zal tellen, wordt geleidelijk aan toegevoegd aan de Haagse beeldbank.

Uitzicht van de toren van de Grote Kerk richting Nobelstraat en Kleine Nobelstraat, Molenstraat en Paleistuin, door Levy & ses Fils, Paris, rond 1865

Fotoalbums

2017 was een vruchtbaar jaar voor de fotoalbumcollectie met maar liefst 55 nieuwe aanwinsten. 38 albums (van verschillende schenkers) zijn zogenoemde 'vroeger – nu albums'. Ze bevatten topografische foto's van plekken in Den Haag met daarnaast historische prentbriefkaarten. Het is een geliefd onderwerp, net als het fotograferen van bouwwerkzaamheden in de stad waar ook een aantal albums van zijn binnengekomen. In voorgaande jaren werden geselecteerde fotoalbums door externe partijen gedigitaliseerd. Dit jaar is begonnen met een proef fotoalbums intern te digitaliseren door ons eigen team Duurzaamheid. Het album wordt dan niet meer als geheel gedigitaliseerd, maar alleen geselecteerde foto's. De proef is geslaagd, mede doordat de lijnen kort zijn en correcties makkelijker kunnen worden uitgevoerd.

Muziek

In navolging op de lancering in 2016 van de interne website haagsemuziekbank.nl, is dit jaar onderzoek gedaan naar het auteursrecht van de popmuziekcollectie. Na een inventarisatie is besloten om de gehele popmuziekcollectie als professioneel materiaal te beschouwen. Dit betekent dat we de popmuziekcollectie niet buiten de muren van het stadhuis laten horen. Deze collectie is wel op de studiezaal en in de HIP's te beluisteren (voor zover het digitaal beschikbaar is), daarbuiten (online) helaas niet. Beschrijvingen zijn online wel voor iedereen raadpleegbaar.

Film en video

Wekelijks zijn nieuwe aanvullingen op de online film- en videobank geplaatst. In 2017 werd bovendien de samenwerking met Omroep West geïntensiveerd. In het dagelijkse programma Tijd voor Nostalgie is op regelmatige basis een bijdrage uit ons audiovisueel archief te zien.

Prenten en tekeningen en plattegronden

In 2017 is actief verzameld en zijn er 37 werken aan de collectie prenten & tekeningen (atlas) toegevoegd. Het gaat vrijwel uitsluitend om aankopen en bovendien om unieke werken. Vermeldenswaard is een aquarel van Piet Josselin de Jong, die direct na aankoop doorreisde naar Panorama Mesdag waar een fraaie en succesvolle eerste monografische tentoonstelling aan deze kunstenaar was gewijd. Tevens werd een negentiental tekeningen van Eduard Houbolt (1885-1954) aan de collectie toegevoegd. Portretten en vooral topografische tekeningen van de rafelranden van Den Haag. Ook deze tekeningen zijn afkomstig uit het atelier van Houbolt. Het totaal aantal werken van deze kunstenaar in de collectie van het HGA benadert daarmee de driehonderd. Tenslotte mag nog worden vermeld

dat een album met ontwerptekeningen voor een nooit uitgevoerd paleis voor koning Willem II door de Engelse architect Henry Ashton eigendom van het HGA is geworden. Het album bevond zich al sinds 1 juli 1993 in langdurige bewaring (bruikleen).

www.haagsebeeldbank.nl

Afbeeldingen in de Haagse Beeldbank van het HGA kunnen sinds 1 juli 2017 voor het merendeels kosteloos worden gedownload op hoge resolutie. De Beeldbank zal komend jaar worden vernieuwd.

Het openingsscherf van de Haagse Beeldbank bevat negen thema's, beeldselecties. Naast de vaste thema's Koninklijke Stad, Internationale Stad en Tweede Wereldoorlog zijn er wisselende thema's, zoveel mogelijk aan de actualiteit gekoppeld. In 2017 waren dit achtereenvolgens:

- Haagse burgemeesters
- Verkiezingen
- Kijkduin
- Parkpop
- Norfolkterrein
- Het Strijkijzer
- Het Verhulstplein
- Kerst in Den Haag

Ontwerptekening (uit een album) voor een nooit uitgevoerd paleis voor koning Willem II door de Engelse architect Henry Ashton

Overzicht Collectie

ONDERDEEL	OMVANG	DIGITAAL RAADPLEEGBAAR	% DIGITAAL
Foto's, prentbriefkaarten & negatieven	4.229.000 stuks	209.523 (merendeel hoge resolutie)	5%
Fotoalbums (+ hoeveel foto's)	357 albums (40.603 foto's)	42 albums (hoge resolutie)	12%
Prenten & tekeningen	15.500 stuks	15.368 (lage res., veelal z/w)	99%
Plattegronden	2.400 stuks	1.205 (merendeels hoge res.)	50%
Affiches	40.600 stuks	7.100 (merendeels lage resolutie)	18%
Muziek	5.394 titels	105 artiesten met hun albums (raadpleegbaar op studiezaal)	2%
Films & video's	3.902 stuks	590 films + ca. 155 video's	19%
Overige verzamelingen	295 meter + 25 lades groot formaat	niets	0%
Boeken (Bibliotheek HGA)	1.166 m	jaarboeken en verslagen	0-1%
Kranten/tijdschr. (Bibliotheek HGA)	1.541 m	26 jaar Haagse Courant	0-1%
Bibliotheek GALV	36 m	20 titels	0-1%
Bibliotheek NMI (bladmuziek/literatuur)	2.100 m	Musica Neerlandica (30.000 titels, raadpleegbaar via studiezaal)	5%
Archieven HGA (overheid)	8.110 m	ca. 250 m.	3%
Archieven HGA (particulier)	4.307 m	enkele meters	0-1%
Archieven NMI	1.900 m	enkele meters	0-1%
Archieven GALV	1.000 m	enkele meters	0-1%

Toezicht en Kaderstelling

In het kader van het interbestuurlijk toezicht op het archiefbeheer bezochten de archiefinspecteurs gedurende het verslagjaar de acht gemeentelijke diensten, de Omgevingsdienst Haaglanden, de Veiligheidsregio Haaglanden en de gemeente Leidschendam-Voorburg. Hiervan werd verslag uitgebracht aan het bestuur en de provincie. In 2017 is bovendien een begin gemaakt met het formuleren van eisen voor een toekomstig E-depot voor de duurzame opslag van digitale archiefbescheiden.

Behoud

Team Duurzaamheid (voorheen 'afdeling conservering en restauratie') geeft uitvoering aan conserverende maatregelen in de sfeer van verpakking en berging van archieven en collecties. In 2017 zijn in dat kader diverse archiefstellingen beter geschikt gemaakt voor de berging van boeken. Ook werden zwakke of beschadigde archivalia behandeld om het materiaal fysiek raadpleegbaar te houden, en/of te kunnen digitaliseren. Team duurzaamheid digitaliseert ook zelf op kleine schaal; het gaat dan vooral om bijzondere schadegevallen zoals beschimmeld materiaal. Hiermee kan informatie digitaal raadpleegbaar worden gemaakt zonder dat zeer arbeidsintensieve behandeling van het materiaal nodig is. In het verslagjaar kregen 'de NMI-collecties' extra aandacht; er zijn diverse (bibliotheek)boeken behandeld, en het archief 'Theatre Français' is herverpakt en onderzocht op schades, en (deels) behandeld.

Een fotografische repro-opstelling met lucht-afzuiging, ten behoeve van digitalisering van beschimmelde archivalia, in het restauratieatelier

Nawoord

De ambitie de komende jaren van het van het Haags Gemeentearchief is tweeledig. Enerzijds op creatieve en eigentijdse wijze invulling geven aan onze erfgoedmissie, zodat zoveel mogelijk Haagse burgers en andere geïnteresseerden iets over de geschiedenis van hun stad tegenkomen, ook op plekken waar ze dat niet zouden verwachten. Anderzijds het versterken van onze (digitale) kwaliteiten en voorzieningen. Want steeds meer burgers moeten de collecties van het HGA, en het HGA als historisch kenniscentrum, ook digitaal kunnen vinden. Daarin ligt een forse uitdaging voor de komende jaren, want het HGA heeft nog lang niet alle veel geraadpleegde en (vaak genealogisch relevant) materiaal goed digitaal toegankelijk.

Daarnaast speelt de realiteit dat wij onze wettelijke taak (het beheren en toegankelijk maken van overheidsinformatie) alleen goed kunnen verzorgen als we de digitale infrastructuur hebben opgebouwd waarin we dat ook duurzaam kunnen. Want tegenwoordig produceren we als gemeente, maar ook particuliere archiefvormers in de stad, geen papier meer maar vooral digitale data. Ook die moeten we 'voor de eeuwigheid' vindbaar en toegankelijk houden. Deze ambities hebben gevolgen voor de organisatie, de processen en de competenties van medewerkers binnen het HGA.

En, omdat de werkelijkheid nu eenmaal nooit in digitale bits en bytes te vatten valt, blijft de 'klassieke archivaris' ook nodig. De studiezaalmedewerker die weet wat een digitale inventaris niet altijd kan overbrengen; kennis van de inhoud van archieven en collecties waarmee de zoeker en de onderzoeker geholpen wordt. Zelfredzaamheid op de studiezaal vergroten is het streven, en daar kunnen we zeker nog stappen in zetten.

Maar waar we daarin tegen de grenzen oplopen van wat we met onderzoeksgidsen, indexen en andere 'hulpmiddelen' kunnen bewerkstelligen, willen we met een persoonlijke benadering bezoekers op een zo hoog mogelijk niveau van dienst kunnen zijn. Kernwoorden voor het komende jaar zijn daarom: **zichtbaar en professioneel**.

Medewerkers van het Haags Gemeentearchief tijdens het jaarlijks personeelsuitje, 9 mei 2017. Foto door Anne Steegstra